

Η χειροτονία των γυναικών στη θεολογία του Νίκου Ματσούκα

Μαρία Χατζηαποστόλου

Περίληψη: Κι' αν η Μαρία η Μαγδαληνή ως ηρωίδα του Καζαντζάκη αποτελεί το αληθινό καταφύγιο του κατατρεγμένου, από τους ανθρώπους, Χριστού, το γεγονός αυτό μας φανερώνει περίτρανα την πολυσήμαντη θέση της γυναίκας στο σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του κόσμου. Το θέμα που κλήθηκα να παρουσιάσω αποτελεί πρόκληση, τουτέστιν πρόσκληση σε κοινωνία. Η σκέψη του Νίκου Ματσούκα, πάντα ανατρεπτική και ρηξικέλευθη, παραμένει επίκαιρη παρά ποτέ. Στην ίδια προοπτική, το φλέγον ζήτημα της ιερωσύνης των γυναικών απασχόλησε ουκ ολίγους θεολόγους και δεν θα μπορούσε ένας τόσο μεγάλος θεολόγος και δάσκαλος τόσο σημαντικών θεολόγων, να μην αφήσει το στίγμα του στο συγκεκριμένο προβληματισμό. Ποια είναι, λοιπόν, η πρόταση του Νίκου Ματσούκα; Σίγουρα, πάντα δημιουργική και δυναμική καθώς, «Τέλος θα ήθελα μετριοφρόνως να κάνω μια υπόδειξη στους όποιους θεολόγους που προσάγουν τέτοια ή παρόμοια θεολογικά επιχειρήματα. Τίποτα δεν είναι πιο ισχυρό από τη μακραινών παράδοση και την πράξη της Εκκλησίας. Επομένως, Εκκλησία, ως σώμα και πλήρωμα αληθείας, εφόσον είναι πεπεισμένη ότι πρέπει η παράδοση αυτή να μείνει αναλλοίωτη, έχει όλη την άνεση να την κρατήσει, και διόλου δεν χρειάζεται τέτοιου είδους παραθεολογικά επιχειρήματα, που εξάπαντος μειώνουν τη γυναίκα ως μέλος του σώματος ή καλύτερα λυμαίνονται την ίδια τη χαρισματική κοινωνία αυτού του εκκλησιαστικού σώματος. Και τούτο συμβαίνει, επειδή σ' αυτή τη χαρισματική κοινωνία τα μέλη διαφέρουν μόνο κατά την ιδιαιτερότητα και τη δεκτικότητα, όμως εν ουδενί κατ' ουδένα τρόπο ουδαμώς κατά την ισοτιμία και την ισότητα. Άλλωστε η εξαίρεση της γυναίκας από την ιερωσύνη διόλου δεν μείωσε μήτε μειώνει τη χαρισματική ζωή της Εκκλησίας».

«*“Μαρία, δὲν ἔχω ποῦ νὰ κοιμηθῶ, κρυώνω!
Λαγούμια νὰ κρυφτοῦν ὡς κι οἱ ἄλεποῦδες ἔχουν,
κι ἔχουν φωλιές ζεστὲς καὶ τὰ πουλιὰ
–μονάχος ἐγὼ δὲν ἔχω ποῦ νὰ γείρω τὸ κεφάλι!
Πολὺ διψῶ, κυρά μου, καὶ πεινῶ, κρυώνω ἄ
καὶ μιὰ δὲ βρίσκεται καΡεγρδιὰ νὰ μὲ μαζώξει!”
Κι ἐγὼ σκυφτὴ, μὲς στὸ αἷμα του πνιμένη,
φώναξα: “Νά, Κύριε, τὴν καρδιά μου!”*

*Σώπαινα, καὶ πάλι: “Νά, Κύριε, τὴν καρδιά μου!” κλαίγοντας ἐβόγκουν. Κι αὐτὸς
χαμογελοῦσε, κι ὄλο καὶ πιὸ σάρκα στερεή, ζεστὴ
γινόταν ὁ Χριστὸς μας, Πέτρο, ἡμάρτον, Θεέ μου!
Ἐγὼ θαρρεῖς πὼς τὸν γεννοῦσα!”*».

Νίκου Καζαντζάκη, Τραγωδία Χριστός.

Κι' αν η Μαρία η Μαγδαληνή ως ηρωίδα του Καζαντζάκη, στο συγκεκριμένο απόσπασμα,¹ αλλά και στο καθολικό έργο του, είναι το αληθινό καταφύγιο του κατατρεγμένου, από τους ανθρώπους, Χριστού, το γεγονός αυτό μας φανερώνει περίτρανα την πολυσήμαντη θέση της γυναίκας στο σχέδιο του Θεού για τη σωτηρία του κόσμου. Η καρδιά της γυναίκας έχει τη δύναμη να μεταμορφώσει τον κόσμο, ακόμη και να σώσει τον ίδιο το Θεό –μέσω της ελεύθερης αποδοχής του θελήματός Του, όπως συνέβη και στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου– κι' εκείνη ως πλάσμα του Θεού, βιώνει οντολογικά την αλήθεια αυτή βαθιά μέσα της. Η γυναίκα στο έργο του Καζαντζάκη, άλλοτε ως θυγατέρα της Εύας κι' άλλοτε ως απόγονος της Θεοτόκου που γέννησε το ίδιο το Φως, αποτελεί πάντα εικόνα του Θεού της, που πορεύεται προς ομοίωση μ' Εκείνον κι' όχι μόνο απολαμβάνει την ίδια θέση με τον άνδρα –με

¹ Νίκου Καζαντζάκη, *Θέατρο Β' . Τραγωδίες με βυζαντινά θέματα. Χριστός, Ιουλιανός ὁ Παραβάτης, Νικηφόρος Φωκάς, Κωνσταντίνος Παλαιολόγος. Τραγωδία Χριστός*, εκδ. Ελ. Καζαντζάκη, Αθήνα 1964, σ. 26.

την ταυτόχρονη στηλίτευση εκ μέρους του συγγραφέως του κοινωνικού αποκλεισμού της, όπου και όταν εκείνος υπάρχει— αλλά με το συναισθηματισμό και τη μεγαλοσύνη της καρδιάς της, όχι μόνο δεν υποτιμάται, αλλά υπερτερεί έναντι του ανδρός. Η υπεροχή αυτή εκφράζεται με την καρδιά της, η οποία έχει τη δύναμη ν' αναστήσει τους νεκρούς, ακόμη και να σώσει τον ίδιο το Θεό. Η Μαρία η Μαγδαληνή αποτελεί την ολοζώντανη μαρτυρία της Ανάστασης καθώς, «Αγάπη, άγνότητα, παρθενική δροσιά! Ο αναστημένος Ίησους πατάει τὸ χλωρὸ χορτάρι. Καὶ τὸ χορτάρι δὲ λυγίζει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του, γιατί ὅλη του ἡ σάρκα ἔγινε πνέμα. Ἡ Μαγδαληνή, μ' ἀνοιχτὰ χέρια, χιμάει πίσω του· θέλει νὰ τὸν ἀγγίξει, νὰ τὸν μυριστεῖ, νὰ τὸν ἀγκαλιάσει γιὰ νὰ πιστέψει. Εἶναι γυναίκα. Δὲν πιστεύει στὸ πνέμα. Μὰ Ἐκεῖνος, τὸ ἀμάλαγο Πνέμα, ἀποτραβιέται κι ἀναφωνεῖ μ' ἀνάλαφρο φρικίασμα: “Μὴ μου ἄπτου!”...».² Αλλά στον Καζαντζάκη, δεν υπάρχει μονάχα ο αναστάσιμος συμβολισμός της Μαρίας Μαγδαληνῆς, αλλά και των ἄλλων Μυροφόρων γυναικῶν, καθώς ο Χριστός έχει και γυναίκες μαθήτριες, συνομιλεῖ ἀνοιχτὰ και φανερώνει στη Σαμαρείτισσα υψηλές θεολογικές ἀλήθειες, συναναστρέφεται με πόρνες για να τις προσλάβει και να τις σώσει οντολογικά, δέχεται τη στοργική φροντίδα της Μυραλείψασας γυναικός κι' αξιώνει τις Μυροφόρες να γίνουν οι πρώτοι μάρτυρες της Αναστάσεώς του.

Το θέμα που κλήθηκα να παρουσιάσω αποτελεί πρόκληση, τουτέστιν πρόσκληση σε κοινωνία. Νίκος Ματσούκας. Ένας μεγάλος δάσκαλος. Η σκέψη του πάντα ανατρεπτική και ρηξικέλευθη, γεγονός που τον καθιστά και μεγάλο. Στην ίδια προοπτική, το φλέγον ζήτημα της ιερωσύνης των γυναικῶν απασχόλησε ουκ ολίγους θεολόγους και δεν θα μπορούσε ένας τόσο μεγάλος θεολόγος και δάσκαλος τόσο σημαντικῶν θεολόγων, να μην αφήσει το στίγμα του στο συγκεκριμένο προβληματισμό. Έτσι, λοιπόν, κατὰ το μακαριστό μας δάσκαλο Νίκο Ματσούκα: «Απαρχῆς ως σήμερα, μιὰ μακραίωνη παράδοση αποκλείει την ιερωσύνη των γυναικῶν. Αξίζει, ωστόσο, να επισημάνει κανείς ότι αυτός ο αποκλεισμός ἔγινε *ανεπαισθήτως* και *σιωπηρῶς*, χωρίς *δογματική θέσπιση*. Στην προκειμένη περίπτωση δεν είναι απαραίτητο να υπενθυμίσει κανείς τους γνωστούς κοινωνικούς παράγοντες και τις ἰέριες της ειδωλολατρίας που ἀπέκλεισαν τη γυναίκα ἀπὸ την ιερωσύνη, ωστόσο υπάρχει ἕνα ιστορικό παράδοξο. Και ἐξηγούμαι. Αν μελετήσει κανείς την ιστορία του αρχαίου Ἑλληνισμοῦ με βάση τα κλασικά κείμενα, πολὺ εύκολα θα διαπιστώσει μια καταθλιπτικὰ κυρίαρχη *ἀνδροκρατία* με σχεδόν πλήρη ἐξοβελισμό της γυναίκας ἀπὸ τα δρώμενα του πολιτισμοῦ. Ἀπεναντίας, στον πολιτισμό που καλλιέργησε η ζωή της Ἐκκλησίας διακρίνει κανείς εντονότατα τα σημεῖα μιας μητριαρχίας. Με ἄλλα λόγια, διαχέεται *ὡς αὖρα λεπτή* ἕνας *μητροκεντρικός πολιτισμός*».³ Έτσι, λοιπόν, ἔχει κανείς την αἴσθηση, πως οι θεράποντες της επιστήμης της θεολογίας, καλούνται να μιλήσουν για ἕνα θέμα αυτονόητο, εφόσον ο Χριστός, ως Σαρκαμένος Λόγος, προσλαμβάνει ἀκέραιο ολάκερο τον ἄνθρωπο και καταργεῖ κάθε εἶδους διάκριση, ἀλλά και ταυτοχρόνως γεννιέται μέσα μας η αἴσθηση πως τίποτα δεν είναι ἢ δεν μπορεί να θεωρηθεῖ αυτονόητο. Με την ευκαιρία, λοιπόν, τούτου του προβληματισμοῦ, μπορεί να γεννηθεῖ ἕνας ἀκρως ενδιαφέρον και γόνιμος διάλογος, ἕνας διάλογος ο οποίος θα είναι ικανός ν' ανατρέψει κάθε προκατάληψη και ν' ἀλλάξει δια παντός την ἴδια την κοινωνία, ἀλλάζοντας πρωτίστως, προς το καλύτερο, τον ἴδιο τον ἄνθρωπο. Τον ἄνθρωπο ἐκεῖνον που πορεύεται στο σῶμα της

² Νίκου Καζαντζάκη, *Ὁ Βραχόκηπος*, εκδ. Καζαντζάκη, Λευκωσία 1981, σ. 109.

³ Νίκου Ματσούκα, *Η ιερωσύνη των γυναικῶν ὡς θεολογικό και οἰκουμενικό πρόβλημα*, ἀπὸ τον τόμο *Ὁρθόδοξη θεολογία και οἰκουμενικός διάλογος*, ἐπιμέλεια Πέτρος Βασιλειάδης, εκδ. Ἀποστολική Διακονία, Ἀθήνα 2005, σ. 124.

Εκκλησίας και αναζητά το Σταυρωμένο και γι' αυτό Αναστημένο Χριστό. Το «Νικήσαντα τον Άδη»,⁴ κατά τον ηλιοπότη Ελύτη.

Γυναίκα. Απόγονος της Εύας ή της Θεοτόκου; Όμως, η έν Χριστῷ διακήρυξη: «οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ»⁵, καταργεί κάθε είδους διάκριση καθώς, «Αν η ιερωσύνη ως εικόνα της έν Χριστῷ ιερωσύνης είναι οντολογική τότε ο άνθρωπος είτε ως άνδρας είτε ως γυναίκα έχει τη δυνατότητα της ιερωσύνης»,⁶ αν όντως δεχτούμε την αλήθεια πως, «Ο όλος Θεός, οντολογικά, προσλαμβάνει τον όλο άνθρωπο γενόμενος έν τῷ προσώπῳ του Ιησού όλος Θεός και όλος άνθρωπος, προσλαμβάνοντας την όλη ανθρώπινη φύση».⁷ Πάντως, το μόνο σίγουρο είναι πως, «Για την Εκκλησία όμως του Θεού της Αγάπης δεν υπάρχουν αδιέξοδα. Βέβαια, κάθε μορφή διάκρισης και διαίρεσης, όπως το φύλο, προκαλεί το στασιασμό, την αντιπαλότητα και τη σύγκρουση».⁸ Από τον αποτρόπαιο φόνο της νεοπλατωνικής φιλοσόφου Υπατίας και την ανταγωνιστική σχέση της Κασσιανής και του Θεοφίλου, ως την ύψιστη τιμή του εκκλησιαστικού σώματος σε μια γυναίκα που κυοφόρησε τη Ζωή, ο αληθινός ανθρώπινος πολιτισμός⁹ πορεύεται δραματικά και δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση στατική πραγματικότητα, αλλά χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα από τη δυναμική του πορεία.¹⁰

Το ενδιαφέρον του Νίκου Ματσούκα για το φλέγον ζήτημα της ιερωσύνης των γυναικών φανερώνεται στο καθολικό του έργο, αλλά και στη θέλησή του για ενεργή μετοχή στον εν λόγω διάλογο.¹¹ Πάντα ανατρεπτικός και αντιεξουσιαστής τονίζει πως, «Φοβάμαι ότι μερικοί ερμηνεύουν τα ασκητικά κείμενα με τα γυαλιά του σύγχρονου πουριτανισμού. Ο ασκητής, ο ακτήμων, ο αετός υψιπέτης με την

⁴ Οδυσσέα Ελύτη, *Το Άξιον Εστί*, εκδ. Ίκαρος, Αθήνα 1979, σ. 70.

⁵ Γαλ. 3, 28.

⁶ Χριστόφορου Αρβανίτη, *Η θρησκευολογική καί κοινωνιολογική τυπολογία τῆς ὑποταγῆς τῆς γυναίκας στόν άνδρα. Οί ἐκκλησιολογικές της συνέπειες*, σ. 56.

⁷ Στο ίδιο. Επίσης, βλ. Ιωάννου Δαμασκηνού, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως*, 3, 12, P.G. 94, 1029A.

⁸ Κωνσταντίνου Γιοκαρίνη, *Το ζήτημα της χειροτονίας των γυναικών*, Ακαδημία θεολογικών σπουδών, <http://www.acadimia.gr/content/view/100/35/lang,el/>

⁹ Χριστόφορου Αρβανίτη, *Η θρησκευολογική*, σ. 11: «Παρά τα πολλά κείμενα που έχουν γραφεί και τις πολλές μελέτες που έχουν κατατεθεί παρουσιάζοντας τεκμηριωμένα την ύπαρξη της εμπειρίας του σώματος, η γυναίκα συνεχίζει να αποτελεί θεραπαινίδα και όχι υποκείμενο του πάθους, της φιλίας, της έλξης και του έρωτα. Παρ' ότi, όπως επισημαίνει ο καθηγητής Χρυσόστομος Σταμούλης, ο χριστιανισμός δεν υπήρξε γέννημα του πολιτισμού, πολύ περισσότερο δεν γεννήθηκε για τον πολιτισμό, εν τούτοις δεν μπορεί παρά να γεννά πολιτισμό, κανείς δεν μπορεί να μη διαπιστώσει την έκπτωση του ανθρώπου μέσα από την έκπτωση της γυναίκας και του σώματος στις κυρίαρχες απόψεις και πρακτικές του θεσμικού χριστιανισμού». Επίσης, βλ. Χρυσόστομου Σταμούλη, *Κάλλος τό Άγιον. Προλεγόμενα στη φιλόκαλη αισθητική της Ορθοδοξίας*, εκδ. Άκρίτας, Αθήνα 2004, σ. 17.

¹⁰ Χριστόφορου Αρβανίτη, *Η ιερωσύνη των γυναικών*, σ. 58: «Η ενανθρώπιση του Θεού Λόγου εκ Πνεύματος Αγίου και Μαρίας της Παρθένου καταργεί ουσιαστικά την ύπαρξη του φύλου ως βιολογική ιδιαιτερότητα του ανθρώπου και όπως επισημαίνει ο Κων/νος Γιοκαρίνης, όταν οι Πατέρες αναφέρονται στην ανθρώπινη φύση του Κυρίου χρησιμοποιούν τους όρους σάρξ, σῶμα, άνθρωπος, ανθρωπότητα, χωρίς να κάνουν καμία αναφορά στο βιολογικό του άρρεν φύλο. Όταν δε ο Ιωάννης Δαμασκηνός μιλά για το ανδρικό φύλο του Ιησού, το αναφέρει λέγοντας ότi αυτό έχει κυρίως σημειολογική σημασία: “Ίνα μείνη ή ιδιότης άκίνητος, Υίός ὢν γάρ τοῦ Θεοῦ υίός τοῦ ἀνθρώπου γέγονεν... καὶ οὐκ ἔξεστιν τῆς οἰκειᾶς ιδιότητος”. Επίσης, βλ. Ιωάννου Δαμασκηνού, *Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως*, 44, P.G. 94, 1108A.

¹¹ Νίκου Ματσούκα, *Η ιερωσύνη των γυναικών*, σ. 122: «Εξάλλου εν έτει σωτηρίῳ 1988, από 30 Οκτωβρίου ως 7 Νοεμβρίου ειδικό Διορθόδοξο Συνέδριο στη Ρόδο ασχολήθηκε ευρύτατα με το θέμα της χειροτονίας των γυναικών. Μολονότι η Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου μου είχε κάνει την υψίστη τιμή να με καλέσει να παραστώ ως ειδικός σύμβουλος, ατυχώς για προσωπικούς λόγους δεν μπόρεσα να συμμετάσχω. Ωστόσο φρόντισα να μελετήσω τις θέσεις και τα πορίσματα του συνεδρίου».

αναχώρηση και την άσκηση δεν καταδικάζει μήτε κατά κύριο λόγο απορρίπτει τη γυναίκα –αυτονοήτως κάνουμε λόγο για τον άνδρα ασκητή– αλλά διαμαρτυρόμενος καταρχήν εναντίον ενός συμβατικού και υποκριτικού κόσμου, αρνείται κάθε κοσμική εξάρτηση. Στην προκειμένη περίπτωση η γυναίκα, ως σύμβολο πλέον, είναι ένας μεγάλος πειρασμός που μπορεί να δέσει τον ασκητή με το συμβατικό και υποκριτικό κόσμο. Επομένως, το ρυπαρό δεν είναι η γυναίκα, αλλά ρυπαρός είναι ο κόσμος της υποκρισίας». ¹² Όλοι τούτοι, λοιπόν, οι θιασώτες του πουριτανισμού δεν λαμβάνουν υπόψη ούτε καν «την έντονη διαμαρτυρία ενός Γρηγορίου Θεολόγου, άκρως πρωτοποριακού: ἄνδρες ἦσαν οἱ νομοθετοῦντες καὶ κατὰ τῶν γυναικῶν ἐνομοθέτησαν (PG: 36, 289 AB). Από τις τριανταφυλλιές δεν κόβουμε αγκάθια αλλά τριαντάφυλλα». ¹³ Και συνεχίζοντας τον άκρως ενδιαφέροντα συλλογισμό του ο Νίκος Ματσούκας τονίζει πως, «Τέλος να σημειώσω εδώ ότι όπως ο Ντοστογιέφσκυ μας έδωσε και επιτυχέστερη ερμηνεία των πειρασμών του Κυρίου με το συναξάρι του Μεγάλου Ιεροεξεταστή, έτσι και ο Ν. Καζαντζάκης, μιλώντας ad hominem, είπε την περιώνυμη φράση: *τον Χριστό ανέστησαν οι γυναίκες*» ¹⁴ κι' έτσι έρχεται ο ίδιος ο Κρητικός συγγραφέας να επαληθεύσει το μεγάλο δάσκαλο περίτρανα καθώς, «Κι ὁ σταυρὸς ἀλάκερος εἶχε ἀνθίσει, ἀπὸ τῆ ρίζα ὡς τὴν κορφή, κι εἶχε πετάξει τριανταφυλλένια λουλουδάκια, θαρρεῖς κι ἦταν μυγδαλιὰ ἀνθισμένη. Μέσα στὰ λουλούδια καὶ στὰ πουλιά ἦταν ὁ Χριστὸς σταυρωμένος καὶ χαμογελοῦσε· καὶ στὴ ρίζα τοῦ σταυροῦ ἡ Μαγδαληνὴ ἢ πόρνη, κανένας ἄλλος, καὶ σφουγγίζε μὲ τὰ ξέπλεκα μαλλιά της τὸ αἷμα ποὺ χύνουνταν ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ Χριστοῦ... Ὁ Μανολῖος κάθονταν στὸ πεζούλι ἀπόξω ἀπὸ τὸ μαντρί καὶ τοὺς περίμενε. Εἶχε λουστει, εἶχε βάλει τὰ κυριακάτικὰ του, κρατοῦσε τὴν ἅγια προσοπίδα ποὺ ἔχε σκαλίσει καὶ κοίταζε τὸ στόμα τοῦ Χριστοῦ. Πότε καταπρόσωπα, πότε τὸ ἴστριβε δεξιά, πότε ζερβά, γὰ νὰ χαρεῖ τὸ κλάμα, τὸν πόνο καὶ τὸ χαμόγελο τοῦ Θεοῦ. Ὁ Μανολῖος πῆρε τὰ δῶρα, προσκύνησε τὸ Εὐαγγέλιο, κοίταξε πολλὴν ὥρα τὴ Σταύρωση. – Δὲν εἶναι τούτη ἡ Σταύρωση, εἶναι ἡ Ἄνοιξη, μουρμούρισε». ¹⁵

Για να εισέλθουμε, όμως, ακόμη πιο δυναμικά στην προβληματική του Νίκου Ματσούκα και πιο συγκεκριμένα, «Σύμφωνα με τις παραπάνω θεολογικές προϋποθέσεις και τη θέση της γυναίκας στην κοινότητα και τον πολιτισμό της εκκλησίας, οφείλει κανείς να επισημάνει δύο τινά: α) η ζωή του εκκλησιαστικού σώματος με κεφαλή τον τελετάρχη και αρχιερέα Χριστό εκφράζεται σε μια ποικιλία χαρισμάτων –και επομένως μέσω χαρισματικών φορέων– με πλήρη ισοτιμία και ισότητα των μελών, όπως συμβαίνει κατά φύση σ' ένα σώμα, και β) η χορήγηση των χαρισμάτων από τον τελετάρχη αρχιερέα Χριστό πραγματώνεται σύμφωνα με την ιδιαιτερότητα και τη δεκτικότητα κάθε μέλους ενώ η ισοτιμία και η ισότητα μένουν αμετακίνητες». ¹⁶ Επειδή, «Η μακραίωνη, λοιπόν, παράδοση της Εκκλησίας όπως ειπώθηκε κιόλας, απέκλεισε τη γυναίκα από την ιερωσύνη, χωρίς ωστόσο να θεσπίσει, μήτε ν' αναπτύξει σχετική θεολογική διδασκαλία. Έτσι καταλαβαίνει κανείς εύκολα τη δυσκολία ενδεχομένως και την αμηχανία νεότερων ορθοδόξων θεολόγων, που στην προκειμένη περίπτωση επιχειρούν να θεμελιώσουν θεολογικά τούτο τον αποκλεισμό της γυναίκας από την ιερωσύνη, επισημαίνοντας κυρίως τους έξης λόγους: α) Ο Χριστός ως αποστόλος κάλεσε μόνο άνδρες και μετά ταύτα οι απόστολοι καθιέρωσαν την *αποστολική διαδοχή*. Όμως, σ' αυτή την κλήση και στη μετέπειτα διαδοχή, θα μπορούσε ν' αντεπεί κανείς, για ένα τόσο σπουδαίο θέμα,

¹² Νίκου Ματσούκα, *Η ιερωσύνη των γυναικών*, σ. 125.

¹³ Στο ίδιο.

¹⁴ Στο ίδιο.

¹⁵ Νίκου Καζαντζάκη, *Ο Χριστός ξανασταυρώνεται*, εκδ. Ελ. Καζαντζάκη, Αθήνα 1970, σ. 174.

¹⁶ Νίκου Ματσούκα, *Η ιερωσύνη των γυναικών*, σ. 125.

όπως είναι η εξαίρεση της γυναίκας από την ιερωσύνη, δε γίνεται καμιά απολύτως δογματική απόφαση και μάλιστα ρητώς εκπεφρασμένη, όπως θα έπρεπε. Έπειτα, η ιστορία και τα γραπτά μνημεία της Εκκλησίας δείχνουν ότι τόσο ο Χριστός όσο και η μετέπειτα παράδοση έδωσαν περίοπτη θέση στη γυναίκα. Απλώς ενδεικτικά θα μπορούσε κανείς ν' αναφέρει τον ευαγγελιστή Ιωάννη, που παρουσιάζει το Χριστό στη Συχάρ της Σαμάρειας δίπλα σ' ένα πηγάδι ν' αναπτύσσει και ν' αποκαλύπτει την υψηλότερη αλήθεια για το Θεό και τη θεία λατρεία σε μια αμαρτωλή Σαμαρείτισσα. Κι αυτή η γυναίκα αμέσως γίνεται κήρυκας και απόστολος αυτής της αλήθειας (Ιω. 4, 4-30). Εξάλλου ο απόστολος Παύλος κάνει λόγο για τη γυναίκα ως προφητεύουσα (Α' Κορ. 11, 5). β) Η Παναγία δεν άσκησε ρόλο ιερατικό, λένε. Και στην προκειμένη περίπτωση είναι έκδηλη η ανεπάρκεια αυτού του επιχειρήματος. Πέρα από το ότι η πατερική παράδοση στη χαρισματική ιεραρχία τοποθετεί τη Θεοτόκο αμέσως μετά την Αγία Τριάδα, πουθενά για ένα τόσο σοβαρό θέμα, όπως είναι η εξαίρεση της από την ιερωσύνη, δε γίνεται ρητός λόγος. Με άλλα λόγια, οφείλω να τονίσω με έμφαση ότι αυτά τα δύο επιχειρήματα έτσι κι αλλιώς πάσχουν για δύο σοβαρούς λόγους. Πρώτο, για κάθε δογματική αλήθεια απαιτείται ακρίβεια, και δεύτερο, ακόμη και ιστορικοφιλολογικά ανεπαρκή είναι τα επιχειρήματα που συνάγονται ex silentio (εκ της σιωπής) ή καλύτερα ex absentia (εκ της απουσίας).¹⁷

Επίσης,¹⁸ «Ένα τρίτο επιχείρημα, που προσάγεται, είναι άκρως επιζήμιο για την ίδια την υπόσταση της θεολογίας. Λέγεται, δηλαδή, ότι ο Χριστός, ο σαρκωμένος Λόγος, παρουσιάστηκε κι έδρασε ως άνδρας! Τούτο το επιχείρημα, πέρα από την ανεπάρκεια του, καταστρέφει –στη θεωρία εννοείται! – το δόγμα της Χαλκηδόνας. Ενδεικτικά θα αφήσω να μιλήσει ο Μάξιμος ο Ομολογητής, που ρητώς αποφαίνεται ότι ο Λόγος με την ενανθρώπιση του, ως Χριστός, κατάργησε τη διαφορά μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας, και αντί να γίνεται λόγος για τον άνδρα και τη γυναίκα, τον άνθρωπο μονάχα ανέδειξε: Περί διαφόρων άποριών (PG 91, 1309 D) «πρῶτον ένώσας ήμϊν έαυτούς έν έαυτῶ διά τής άφαιρέσεως τής κατά τό ἄρρεν καί τό θήλυ διαφοράς, καί αντί άνδρῶν καί γυναικῶν, οἷς ὁ τής διαιρέσεως έθεωρεΐται μάλιστα τρόπος, άνθρώπους μόνον (τα πλάγια δικά μου) άποδείξας, κατ' αὐτόν δι' ὄλου μεμορφωμένους καί σώαν αὐτοῦ καί παντελῶς ακίβδηλον τήν εικόνα φέροντας».¹⁹

¹⁷ Νίκου Μαρτσούκα, *Η ιερωσύνη των γυναικών*, σσ. 125-126.

¹⁸ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, Ομιλία Δ'. *Έν Έφέσω λεχθεΐσα πρὸς Νεστόριον, ήνίκα κατήλθον οί έπίτά πρὸς τήν άγιαν Μαρίαν*, P.G. 77, 992B: «[...] Χαίροις, ή τόν άχώρητον χωρήσασα έν μήτρα άγια παρθενική δι' ής Τριάς άγιάζεται δι' ής σταυρός τίμιος όνομάζεται, καί προσκυνεΐται εις πάσαν τήν οίκουμένην [...]». Για το δοξασμό της Αγίας Τριάδας εκ μέρους του ανθρώπου, βλ. Χρυσόστομου Σταμούλη, *Θεοτόκος και ορθόδοξο δόγμα. Σπουδή στη διδασκαλία του Αγ. Κυρίλλου Αλεξανδρείας*, εκδ. Το Παλίμψηστον, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 233: «Συνοψίζοντας, οφείλουμε να σημειώσουμε ότι η κυρίλλεια ερμηνεία της σχέσης Θεοτόκου και Εκκλησίας, ως απόλυτα χριστοκεντρική, διαφυλάσσει την ορθόδοξη περί Θεοτόκου διδασκαλία από εξάρσεις υπερτονισμού και υποτονικότητας. Παράλληλα, αναδεικνύει το πρόσωπο της Θεοτόκου ως κλειδί για την πορεία του μυστηρίου της θείας Οικονομίας και προβάλλει τη δυναμική συμμετοχή του ανθρώπινου παράγοντα που συνεργάζεται με τον προσκαλέσαντα Θεό. Η περί Θεοτόκου διδασκαλία όπως και η Εκκλησιολογία εντάσσονται στο πλαίσιο της Οικονομίας που συνδέεται άμεσα και λειτουργικά με την Τριαδολογία. Είναι ξεκάθαρο ότι για τον αλεξανδρινό, όπως και για το σύνολο των Πατέρων, η ορθόδοξη θεολογία είναι ακραιφνώς δοξολογική. Η δόξα του Θεού σημαίνει τη δόξα του Πατρός, του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Η όλη Τριάδα δοξάζει και δοξάζεται, καθώς η όλη Τριάδα ενεργεί το μυστήριο της ενανθρώπισης, του οποίου υπουργός είναι η Θεοτόκος Μαρία. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο η δοξολογική θεολογία του Κυρίλλου προϋποθέτει το πρόσωπο της Θεομήτορος, η ανύμνηση του οποίου αποτελεί ταυτόχρονη ομολογία και συνεπώς δοξασμό της Τριαδικής Θεότητας».

¹⁹ Νίκου Μαρτσούκα, *Η ιερωσύνη των γυναικών*, σσ. 126-127.

Όμως, «σε βιβλικά κείμενα, Παλαιάς και Καινής Διαθήκης, όπως και σε όλα τα εκκλησιαστικά των πατέρων, η παρουσία της γυναίκας είναι κυρίαρχη. Προφήτισσες ουκ ολίγες αναφέρονται τόσο στην Παλαιά όσο και στην Καινή Διαθήκη. [...] ο μητροκεντρικός τόνος είναι σημαντικός. Έτσι με τη Θεοτόκο Μαρία, που εκπλήρωσε τη μεσσιανική ελπίδα της σωτηρίας, ρίζωσε βαθύτερα ο μητροκεντρικός πολιτισμός, που αποτυπώνεται ποιητικά στον Ακάθιστο Ύμνο. Και οι χαιρετισμοί, ακόμη και με ιστορικο-φιλολογικά κριτήρια, έχουν σχέση με το Άσμα Ασμάτων».²⁰

Οποιαδήποτε διαίρεση της ανθρώπινης φύσης, όχι μόνο φλερτράρει μ' έναν ύπουλο και υφέρποντα ηθικιστικό μονοφυσιτισμό, αλλά αποτελεί και δαιμονική κατάσταση καθώς, «Η ενανθρώπιση του Χριστού, πέρα από την καθαίρεση του Σατανά, συνάμα αναδεικνύει και την *ενότητα* του ανθρώπου ως προσώπου, πράγμα που σημαίνει ότι το *ἄρρεν* και το *θῆλυ* είναι πλέον συμβεβηκότα. Η ενανθρώπιση αφαίρεσε την κατά σατανικό τρόπο καθιερωμένη *διαφορά* ανάμεσα στον άνδρα και τη γυναίκα. Κατά το Μάξιμο Ομολογητή τουλάχιστο, όσοι ακόμη σήμερα, θεολόγοι κατεξοχήν, κάνουν λόγο για ουσιαστική *διαφορά* μεταξύ του άνδρα και της γυναίκας, σκέπτονται μάλλον δαιμονικά. Και όσοι αποκαλούν το Χριστό άνδρα σε αντίθεση προς τη γυναίκα –θεανδρική είναι η μορφή του Χριστού, και λέγεται Θεός και άνθρωπος– διαπράττουν τη δεινότερη παραχάραξη του δόγματος της Χαλκηδόνας. Και τούτο συμβαίνει, επειδή η καθ' υπόσταση ένωση των δύο φύσων *ἀφαιρεί τή διαφορά κατά τό ἄρρεν καί τό θῆλυ, καί ἀντί ἀνδρῶν καί γυναικῶν ἀποδεικνύει μόνον ἀνθρώπους κυρίως τε καί ἀληθῶς*».²¹

Σε τούτη την ανέραστη πραγματικότητα του απάνθρωπου ηθικισμού ενοχοποιείται ακόμη και ο ίδιος ο έρωτας, οδηγώντας σε μια παθολογία η οποία σίγουρα δεν εκφράζει την ορθόδοξη θεολογία καθώς, «Γίνεται σαφές, λοιπόν, ότι η καταξίωση του έρωτα έχει χριστολογική βάση, και είναι τούτη η βάση που δίνει τη δυνατότητα για μια υποστατική, άλλως κατ' αλήθειαν ανθρωπολογία, που κινείται από την ενοχοποίηση και τον αγιασμό που προσφέρει η σάρκωση, ο Σταυρός και η Ανάσταση».²² Κατ' επέκτασιν, στην ενοχοποίηση, λοιπόν, εναντίον της γυναίκας²³ υπάρχει μονομερής καταμερισμός των ευθυνών, δίχως να λαμβάνεται υπόψιν η πολυσήμαντη παρουσία της γυναίκας στο κοινωνικό γίγνεσθαι.²⁴ Έτσι, πολλές φορές είναι αδυσώπητη και η ίδια η πραγματικότητα καθώς, «Οι Πατέρες, όμως, αισθάνονται μερικές φορές αιχμάλωτοι κι εγκλωβισμένοι μεταξύ της διακήρυξης του

²⁰ Στο ίδιο, σ. 124.

²¹ Νίκου Ματσούκα, *Δογματική και συμβολική Δ'. Ο Σατανάς*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 188-189.

²² Χρυσόστομου Σταμούλη, *Έρωτας και θάνατος. Δοκιμή για έναν πολιτισμό της σάρκωσης*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2009, σ. 172.

²³ *Ο αναστοχασμός στη φεμινιστική έρευνα. Σκιαγράφηση μιας αμφίθυμης σχέσης*, επιμέλεια Χρυσή Ιγγλέση, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 2001, σσ. 162-163: «Πολυσήμαντο σύμβολο, η Πρώτη Γυναίκα συμπυκνώνει τις έννοιες της επιθυμίας, της ανυπακοής, της τιμωρίας αλλά και της καταστροφικότητας. Ως υπαίτια της Πτώσης, η Εύα συνεπάγεται απώλεια του Παραδείσου και θνητότητα για το ανθρώπινο γένος».

²⁴ *Ανθρωπολογία, γυναίκες και φύλο*, επιμέλεια Αλεξάνδρα Μπακαλάκη, κείμενα των S. Ortner, M. Strathern, M. Rosaldo, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1994, σ. 21: «Οι γυναίκες όμως είναι επίσης εκείνες που διαμεσολαβούν μεταξύ της φύσης και του πολιτισμού. Ως μητέρες και υπεύθυνες για τον οικιακό χώρο αναλαμβάνουν να μετασχηματίσουν τα προϊόντα της φύσης και να τα εντάξουν στον πολιτισμό. Η ενδιάμεση θέση των γυναικών μεταξύ της φύσης και του πολιτισμού λοιπόν εξηγεί και τον κοινωνικό έλεγχο στον οποίο αυτές υπόκεινται ως υπεύθυνες για το μετασχηματισμό φυσικών προϊόντων σε πολιτισμικά αντικείμενα, καθώς και την τάση να αντιπροσωπεύουν αντίθετες σημασίες (π.χ. τη ζωή και το θάνατο, την αγνότητα και τη μιαιρότητα) και να συμβολίζουν από τη μια την ανατροπή της τάξης στην κοινωνία και από την άλλη την υπέρβασή της».

Γαλ. 3,28 “ουκ ἐνὶ ἄρσεν και θήλυ” και των συνθηκών του πολιτιστικού περιβάλλοντος. Η πραγματικότητα αυτή υποτάσσει τη γυναίκα στον άνδρα και οδηγεί πολλές φορές στη διαίρεση και τον ανταγωνισμό»²⁵ αφού, «Τα λόγια του αγγέλου προς τις μυροφόρες γυναίκες, που ακούμε στο ορθινό ευαγγέλιο της Αναστάσεως (Μκ. 16, 6-8) περιγράφουν με θαυμαστό τρόπο το μήνυμα που οι γυναίκες καλούνται να μεταφέρουν στο περιβάλλον τους: “τι ζητείτε τον ζώντα μετά των νεκρών; τι θρηνείτε τον άφθορον ως εν φθορά; απελθούσαι κηρύξατε τοις αυτού μαθηταίς”. Το Ευαγγέλιο δεν παρουσιάζει δυαλισμό, κατά τον οποίο αρσενικό και θηλυκό αντιτίθενται και συγκρούονται. Αντίθετα, προσφέρει μια πρόταση και ένα όραμα ζωής και σχέσης, που η εκκλησιαστική κοινότητα καλείται να ενσαρκώσει».²⁶ Και σίγουρα το πολυπόθητο ιδανικό θα είναι, «Η ισότητα, η δικαιοσύνη και η ελευθερία των μελών της κοινότητας, που βιώνεται με την δράση του Αγίου Πνεύματος κατά την Ευχαριστία είναι απαραίτητο να διαποτίσει τον κόσμο, ώστε ο κόσμος να γίνει εκκλησία όπου “ουκ ἐνὶ Ιουδαίος ουδέ Έλλην, ουκ ἐνὶ δούλος ουδέ ελεύθερος, ουκ ἐνὶ ἄρσεν και θήλυ” πάντες γαρ υμεῖς εις εστέ εν Χριστώ Ιησού” (Γαλ. 3, 28)».²⁷

Επειδή, αντίθετα με το κοινωνικό κατεστημένο,²⁸ «Είναι πραγματικότητα ότι ο Χριστός, όπως και σε πολλά άλλα θέματα, έτσι και στην περίπτωση των γυναικών με την πρακτική που ακολούθησε αποτέλεσε “σκάνδαλο” για την εποχή του. Είναι γνωστό ότι όταν τον συνάντησαν οι μαθητές του να ομιλεί με τη Σαμαρείτιδα, απόρησαν που μιλούσε με γυναίκα. Οι Εβραίοι τον κατηγορούσαν ότι έτρωγε με πόρνες και τελώνες. Είναι γνωστό ακόμη ότι στον ευρύ κύκλο των μαθητών του είχε και γυναίκες, οι οποίες έφεραν το χαρμόσυνο μήνυμα της Ανάστασης»²⁹ αλλά, «Χωρίς αμφιβολία ο Χριστός σπάζει τα κυρίαρχα χαρακτηριστικά του κόσμου της εποχής εκείνης, ιεράρχηση και μεσιτεία πολιτική ή θρησκευτική, τονίζει την ευθύνη κάθε ανθρώπου απέναντι στον Θεό και την ιδιαίτερη αξία του, και καλεί όλους στην προοπτική της δημιουργίας σχέσεων κοινωνίας μέσω της αγάπης. Για όλα αυτά αντιμετωπίζεται απαρχής με καχυποψία και θεωρείται ως επικίνδυνος για το κοινωνικό-θρησκευτικό status, πράγμα που τελικά τον οδηγεί στο Σταυρό».³⁰

Ξεκάθαρα, λοιπόν, «Ο Χριστός όμως επαινεί τη Μαρία που “βγαίνει” από την κουζίνα, κάθεται στα πόδια Του και Τον ακούει. Γίνεται μαθήτριά Του θέτοντας ως προτεραιότητα την τελείωση και τη σωτηρία ως μέλος της κοινότητας. Είναι ο τύπος

²⁵ Ελένης Κασσελούρη-Χατζηβασιλειάδη, *Φεμινιστική Ερμηνευτική. Ο παράγοντας “φύλο” στη σύγχρονη βιβλική ερμηνευτική*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 111.

²⁶ Στο ίδιο, σ. 139.

²⁷ Στο ίδιο, σ. 140.

²⁸ Ιωάννη Πέτρου, *Φύλο, κοινωνικοί ρόλοι, Ορθοδοξία στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα*, Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής, τιμητικό αφιέρωμα στους ομότιμους καθηγητές Πρόδρομο Ακανθόπουλο και Βασίλειο Ψευτογκά, Τμήμα Θεολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τόμος 11^{ος}, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 259: «Αντίθετα ο Γρηγόριος ο Θεολόγος επέκρινε τους σύγχρονους του για διακρίσεις, επειδή το ζήτημα της μοιχείας οδηγούσε σε καταδίκη των γυναικών και δεν ίσχυε το ίδιο για τους άνδρες. Χαρακτηριστικά παρατήρησε “Άνδρες ήσαν οί νομοθετούντες διά τούτο κατά γυναικῶν ή νομοθεσία”. Η Ορθόδοξη Εκκλησία συνήθως προβάλλει ως επιχείρημα για τη συμβολή της στην ανύψωση της θέσης της γυναίκας, την ιδιαίτερη θέση που κατέχει στο εκκλησιαστικό πεδίο η Παναγία. Αυτό όμως που ισχύει για το πρόσωπο της Παναγίας δεν σημαίνει ότι ίσχυε για τις υπόλοιπες γυναίκες. Η γυναίκα στην παραδοσιακή κοινωνία δεν έπαυσε ποτέ να είναι περιθωριοποιημένη και να θεωρείται ως η αιτία όλων των κακών».

²⁹ Ιωάννη Πέτρου, *Η Ορθόδοξη Εκκλησία και το γυναικείο ζήτημα*, από τον τόμο *Φύλο και θρησκεία. Η θέση της γυναίκας στην Εκκλησία*, εποπτεία-συντονισμός ύλης Παντελής Καλαϊτζίδης-Νίκος Ντόντος, Ιερά Μητρόπολις Δημητριάδος, Ακαδημία θεολογικών σπουδών, εκδ. Ίνδικτος, Αθήνα 2004, σ. 154.

³⁰ Ιωάννη Πέτρου, *Το γυναικείο ζήτημα και η εκκλησιαστική παράδοση*, Επιστημονική Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής, Τμήμα Θεολογίας, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τόμος 10^{ος}, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 228.

της γυναίκας που ακολουθεί το δάσκαλο, ισότιμα όπως οι άντρες μαθητές του, αγιάζεται, σώζεται και θεώνεται. Εκφράζει την απόπειρα της γυναίκας να λειτουργήσει ως πλήρες και ισότιμο μέλος της νέας κοινωνίας που ο ίδιος ο Χριστός εγκαινιάζει και πραγματώνει.³¹ Και στην προοπτική αυτής της οντολογικής μεταμόρφωσης, ο Χριστός δεν διστάζει να προσλάβει κάθε άνθρωπο που έχει εκτραπεί από την πορεία της θέωσης καθώς, «Πολύ εύκολα μπορεί κανείς να συγκρίνει τα κείμενα του Μ. Αθανασίου και του Ισαάκ του Σύρου με τις διηγήσεις που κάνει ο Καζαντζάκης, και βλέπει αμέσως πόσο άψογες θεολογικά και παραδοσιακά είναι. Εξάλλου η επίσκεψη του Χριστού στο σπίτι της Μαγδαληνής έχει ξεκαθαρισμένο σκοπό που μένει αταλάντευτος ως το τέλος. Ο Χριστός θέλει να τη σώσει, και μόνο αυτό. Άλλωστε και ο Ευαγγελιστής Ιωάννης παρουσιάζει το Χριστό να μιλάει με την πόρνη τη Σαμαρίτισσα. Ωστόσο τη σκηνή της Μαγδαληνής ο Καζαντζάκης τη δανείζεται από διηγήσεις ασκητικών κειμένων που παρουσιάζουν ασκητές και τους “διά Χριστόν σαλούς”, που επισκέφτονται πόρνες για να τις σώσουν ή εξαιτίας της επίσκεψης αυτής να επικριθούν οι ίδιοι από τον κόσμο και να ταπεινωθούν».³²

Έτσι, λοιπόν, δεν υπάρχει κανενός είδους δυαλισμός ανάμεσα στα δύο φύλα,³³ γιατί κάτι τέτοιο θ’ αποτελούσε βαθύτατο εκκλησιολογικό πρόβλημα,³⁴ καθώς ο μανιχαϊσμός αποτελεί πραγματικότητα ξένη προς την Εκκλησία του Χριστού.³⁵ Έτσι, η παράδοση αποτελεί ζωντανό σώμα³⁶ και ο Θεός καταξιώνει τη γυναίκα με τη Σάρκωση του Υιού Του.³⁷ Ακολουθώντας, λοιπόν, ο Χριστός εξυψώνει τη γυναίκα,³⁸

---

³¹ Νίκης Παπαγεωργίου, *Η θέση και ο ρόλος της γυναίκας στην Ορθόδοξη Εκκλησία*, από τον τόμο *Ορθόδοξη Θεολογία και οικουμενικός διάλογος*, επιμέλεια Πέτρος Βασιλειάδης, εκδ. Αποστολική Διακονία, Αθήνα 2005, σ. 113.

³² Νίκου Ματσούκα, *Η ελληνική παράδοση στον Νίκο Καζαντζάκη*, εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1989, σ. 47.

³³ Maria Clara Lucchetti Bingemer, *Όπου οι γυναίκες βιώνουν την εμπειρία της αδικίας*, μφρ. Βάσω Σταθόκωστα, περιοδικό *Καθ’ Οδόν, Γυναίκα: η Άνθρωπος*, τεύχος 9, Σεπτέμβριος-Δεκέμβριος 1994, Θεσσαλονίκη, εκδ. Παρατηρητής, σ. 84: «Το Ευαγγέλιο δεν παρουσιάζει ένα δυαλισμό, κατά τον οποίο αρσενικό και θηλυκό αντιτίθενται μεταξύ τους, συγκρούονται ή είναι “συμπληρωματικά”. Αντίθετα, πρόκειται για μια πρόταση ζωής και σχέσης, όπου το μισό της ανθρωπότητας, περιφρονημένο και παραγκωνισμένο, έχει δικαίωμα και πρόσβαση σε μια ανθρώπινη και ισότιμη σχέση, ώριμη και υπεύθυνη. Η Εκκλησία σήμερα καλείται όλο και πιο επίμονα να κάνει πράξη το παράδειγμα του Ιησού, να είναι πιστή στο Ευαγγέλιο που οφείλει να κηρύσσει στον κόσμο».

³⁴ Κωνσταντίνου Γιοκαρίνη, *Η ιερωσύνη των γυναικών στο πλαίσιο της οικουμενικής κίνησης*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 1995, σ. 141: «Ο Απ. Παύλος αναφέροντας την ισότητα του άνδρα και της γυναίκας στο Χριστό, τη διασφαλίζει. Η άρνηση ή η απόρριψη της οδηγεί αμέσως στην άρνηση της κυριότητας, του ισότιμου, του συνάναρχου και ομότιμου του προσώπου του Χριστού προς το Θεό. Η χριστολογική θεμελίωση της ισότητας των δύο φύλων προσλαμβάνει μία τέτοια δυναμική, ώστε η αμφισβήτηση ή η άρνηση της να επηρεάζει καταλυτικά την ίδια την Εκκλησία».

³⁵ Maria Clara Lucchetti Bingemer, *Όπου οι γυναίκες*, σ. 82: «Ό,τι γνωρίζουμε από τα τέσσερα Ευαγγέλια για τον ιστορικό Ιησού τον παρουσιάζει ως τον ιδρυτή μιας περιπλανώμενης και χαρισματικής κίνησης, όπου άνδρες και γυναίκες γίνονται αποδεκτοί σε αγαπητική σχέση».

³⁶ Καίτης Χιωτέλλη, *Η συμμετοχή της γυναίκας στη ζωή και στο έργο της Εκκλησίας*, περιοδικό *Καθ’ Οδόν, Γυναίκα: η Άνθρωπος*, σ. 119: «Μια παγιωμένη, στατική έννοια της Παράδοσης δε θα μπορούσε να έχει σχέση με ένα ζωντανό Σώμα που κοινωνεί τη Ζωή».

³⁷ Αποστόλου Μπουρνέλη, *Η θέση της γυναίκας στην Εκκλησία κατά τον Ιερόν Χρυσόστομο*, διδακτορική διατριβή υποβληθείσα στη Θεολογική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Ηράκλειο Κρήτης 2004, σ. 67: «Με την ενανθρώπησή του ο Υιός του Θεού τιμά τη γυναίκα και δι’ αυτής κατέρχεται εις τον κόσμο, για να τον εξαγιάσει».

³⁸ Κωνσταντίνου Γιοκαρίνη, *Η ιερωσύνη των γυναικών*, σ. 176: «Ο Χριστός με τη διδασκαλία Του και τις κατά περιστάσεις ευκαιρίες προάγει τη γυναίκα και την εξυψώνει στο επίπεδο του ισότιμου προς τον άνδρα πρόσωπου, αναγνωρίζοντάς της την ικανότητα αυτοκαταξίωσής της».

αφού εκείνη δεν διαφέρει σε κάτι με τον άνδρα³⁹ και την καθιστά μάρτυρα της Αναστάσεώς του.⁴⁰ Γιατί, μέσα στην καρδιά της⁴¹ ο Εσταυρωμένος Έρωτας σταυρώνεται κι' ανασταίνεται διαρκώς⁴² καθώς, «Έτσι, στον Καζαντζάκη το πρότυπο για τον άνθρωπο είναι ο Χριστός, όπως κυρίαρχη είναι και η σκέψη της δυνατότητας σωτηρίας μέσα από την απόλυτη πρόσληψη του ανθρώπου. Ταυτοχρόνως, με τον αλληγορικό αυτό συμβολισμό, η Μαρία Μαγδαληνή αποτελεί το alter ego, την άλλη όψη της ανθρώπινης πλευράς του Ιησού. Η Μαρία είναι εκείνη η μάρτυρας που με τη γυναικεία της διαίσθηση, κατανοεί πως δεν έχει απέναντί της έναν κοινό άνθρωπο, μα τον ίδιο το Θεό».⁴³

Και ο Νίκος Ματσούκας συνεχίζει δυναμικά και πάντα με γλαφυρό τρόπο το συλλογισμό του ομολογώντας πως, «Άν ήμουν υποψήφιος διδάκτορας, εξάπαντος θα με επέκριναν ότι είμαι εκτός θέματος ή ότι έχω ατημέλητο ύφος! Ευτυχώς που δεν είμαι, και έτσι ευθύς εξ αρχής επιθυμώ να τονίσω με έμφαση ότι η ιστορία μήτε από κοκκινοσκουφίτσες γράφεται μήτε με μονομερείς επιλογές πουριτανικού χαρακτήρα κατά το δοκούν κρίνεται».⁴⁴ Επειδή, «Αν, λόγου χάρη, μέσα στην ιστορική κακοήθεια επισημάνει κανείς ένα βιβλικό ή πατερικό διαμάντι προόδου και ανθρωπιάς, δεν χάνει την παιδευτική αξία και μεγαλωσύνη του, καθώς κάποιος απαριθμεί “τα βαρετά εκείνα” κι άλλα ηχηρά και τετριμμένα ότι ο Χριστιανισμός, και κυρίως ο ασκητισμός, υποτίμησε η γυναίκα ή (απαραίτητα) ότι το Βυζάντιο την καταπίεσε ή ότι με εντολή του Αποστόλου Παύλου την υποχρέωσε να φοράει καλύπτρα (!) ή ότι της στέρησε τη θεία κοινωνία κατά τη διάρκεια της εμμηνορρυσίας! Έχουμε λοιπόν μαχόμενη ιστορία, και προπαντός πορεία για μιá τελείωση από το Α ως το Ω της δημιουργίας, μέσα από τα οδυνηρά συντρίμια της κτιστότητας των όντων. Άλλος δρόμος δεν υπάρχει».⁴⁵

Αναμφισβήτητα, «Στη βιβλική ιστορία, που θα μπορούσε κανείς να την ονομάτιζε ιστορία της ανθρωπότητας, η γυναίκα νοσηματοδοτείται από μιá βασική φιλοσοφία: είναι η συνέχεια της Εύας ως Ζωής, αυτή που προσγειώνει τον άντρα στη μητέρα γη,

³⁹ Στο ίδιο, σ. 179: «Η ισότητα του άνδρα και της γυναίκας, η οποία εκπηγάει από τον ενανθρωπήσαντα Θεό Λόγο αποτελεί θεμελιώδη πίστη του Χριστιανισμού».

⁴⁰ Αποστόλου Μπουρνέλη, *Η θέση της γυναίκας*, σ. 98: «Μετά το χαρμόσυνο άγγελμα “Χριστός Ανέστη” η Μαρία Μαγδαληνή επιστρέφει και κάθεται επί του τάφου, όπου εμφανίζεται ο αναστάς Κύριος. Τότε εκείνη τρέχει να ασπαστεί τα πόδια του, νομίζοντας ότι ο Χριστός συνεχίζει το επίγειο έργο του».

⁴¹ Νίκου Καζαντζάκη, *Ο Τελευταίος Πειρασμός*, εκδ. Ελ. Καζαντζάκη, Αθήνα 1970, σ. 390: «— Θάνατο! έκαμε ή Μαγδαληνή και τὸ στήθος τῆς ἔλιωσε· θάνατο! Μὰ μπορεῖ αὐτὸς νὰ πεθάνει, πατέρα; Ὁ γερο ραβῖνος κοίταξε τὴ θυγατέρα του, χαμογέλασε πικρά: — Ἐτσι λέμε πάντα γιὰ τοὺς ἄνθρωπους πού ἀγαποῦμε, μουρμούρισε καὶ σώπασε. — Μὰ δὲν εἶναι ἄνθρωπος σὰν κι ἐμᾶς ὁ ραβῖς, δὲν εἶναι! έκαμε ή Μαγδαληνή ἀπελπισμένη· δὲν εἶναι! δὲν εἶναι! ἔλεγε καὶ ξανάλεγε, γιὰ νὰ ξορκίσει τὸν τρόπο της. — Πῶς τὸ ξέρεις; εἶπε ὁ γέρος κι ή καρδιά τοῦ ἀναπετάρισε, γιὰτι εἶχε ἐμπιστοσύνη στὰ ψυχανεμίσματα τῆς γυναίκας. — Τὸ ξέρω, ἀποκρίθηκε ή Μαγδαληνή, μὴ με ρωτᾶς τὸ πῶς· εἶμαι σίγουρη. Μὴ φοβᾶσαι, πατέρα· ποιὸς τολμάει νὰ τὸν ἀγγίξει τώρα πού ἀνάστησε τὸ Λάζαρο;».

⁴² Νίκου Καζαντζάκη, *Αναφορά στὸν Γκρέκο*, εκδ. Ελ. Καζαντζάκη, Αθήνα 1961, σ. 292: «Ζύγωνε ή Βδομάδα τῶν Παθῶν, σὲ ὅλη τὴ χριστιανοσύνη θὰ σταυρώνουνταν ὁ Χριστός, θὰ ξανάνοιγαν οἱ πέντε ἀθάνατες πληγὲς καὶ θὰ ῥχουνταν πάλι ή καρδιά ή Μαγδαληνή νὰ παλέψει με τὸ θάνατο. Τί εὐτυχία νὰ ῥναι ἀκόμα ή καρδιά σου σὰν τοῦ παιδιοῦ καὶ νὰ ὑποφέρεις τίς μέρες ἐτούτες, νὰ μὴν μπορεῖς νὰ φᾶς, νὰ μὴν μπορεῖς νὰ κοιμηθεῖς, νὰ πηγαίνεις στίς ἀγρυπνιὲς καὶ νὰ τρέχουν τὰ δάκρυά σου θωρώντας ἀπάνω στὸ σταυρὸ νὰ σπαράζει τὸ σῶμα τοῦ Θεοῦ σου, φορτωμένο λεμονανθοῦς! Καὶ νὰ ῥναι ἄνοιχτὰ τὰ παράθυρα τῆς ἐκκλησιᾶς, νὰ μπαίνει ή ἄνοιξη».

⁴³ Μαρίας Χατζηποστόλου, *Το πρόσωπο του Χριστοῦ στο Νίκο Καζαντζάκη*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 2013, σ. 91.

⁴⁴ Νίκου Ματσούκα, *Η Εύα της θεολογίας και η γυναίκα της ιστορίας. Η γυναίκα στην Εκκλησία και τον κόσμο*, περιοδικό *Σύναξη*, τεύχος 36^ο, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1990, Αθήνα, σ. 6.

⁴⁵ Στο ίδιο.

κρατάει τα θεμέλια του γένους και της πατριαρχικής οικογένειας, και συνάμα διακρίνεται, σπάνια αλλά χτυπητά και δημιουργικά, ως πρωταγωνιστικό πρόσωπο»⁴⁶ και «Τούτη η θεμελιακή θέση της γυναίκας στην ιστορία της θείας οικονομίας, που η ανδροκρατική κυριαρχία με λογιά λογιά καταπιέσεις πότε την αμαυρώνει και ποτέ απεναντίας, ίσως εξαιτίας της σκληρής διαλεκτικής αντιπαράθεσης, την κάνει να φαίνεται λαμπρότερη, αναδείχτηκε ακόμη περισσότερο και ρίζωσε βαθύτερα στις μεσσιανικές ελπίδες. Κάποια από τις γυναίκες του Ισραήλ θα ήταν η ευλογημένη να κυφορήσει το Μεσσία και να γεννοβολήσει τη μοναδική ελπίδα σωτηρίας. Στην ιστορία του Ισραήλ είναι διάχυτη η αύρα ενός μητροκεντρικού πολιτισμού, που τ' αγχάρια του μπορούν να εντοπιστούν και στο *Άσμα ασμάτων*».⁴⁷

Θεοτόκος. Η Μητέρα του Φωτός, λοιπόν, καθώς, «Στη συνέχεια της ιστορίας η Θεοτόκος Μαρία, καταγόμενη από την Εύα, κι αυτή καταξιώνει κάθε γυναίκα, ακόμη περισσότερο, αφού πιά ο λαός δεν αναμένει τη γέννηση του Μεσσία από κάποια γυναίκα, αλλά η ίδια η Θεοτόκος γέννησε το σαρκωμένο Λόγο, ο οποίος “*ἀσάρκως ἐνεδήμει τοῖς προφήταις*”, και επομένως αυτός είναι ο Μεσσίας»⁴⁸ αφού, «Έτσι με τη Θεοτόκο Μαρία, που εκπλήρωσε τη μεσσιανική ελπίδα σωτηρίας, ρίζωσε βαθύτερα ο μητροκεντρικός πολιτισμός, που φαίνεται έντονος στον *Ακάθιστο Ύμνο*. Και οι *Χαιρετισμοί* νοηματικά και φιλολογικά έχουν σχέση με το *Άσμα ασμάτων*. Τούτη η οργανική σχέση Εύας και Θεοτόκου Μαρίας, που στην ιστορία διαχέει το μητροκεντρικό πολιτισμό, έπρεπε να θεμελιωθεί στην ίδια τη διήγηση του προπατορικού αμαρτήματος».⁴⁹

Επειδή, λοιπόν, η αλήθεια δεν αμαυρώνεται, ούτε αποσιωπάται,⁵⁰ αναμφισβήτητα, «Στο επίμονο ερώτημα, αν η θεολογία δέχεται την ισοτιμία μεταξύ του άντρα και της γυναίκας, μπορούμε ν' απαντήσουμε καταφατικά. Άλλωστε τούτη η ισοτιμία πήρε σάρκα και οστά στο χώρο της εκκλησιαστικής ζωής. Η περιώνυμη ρήση του Αποστόλου Παύλου “*οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ*” δεν είναι μια απλή θεωρητική διακήρυξη. Καμιά σημασία δεν έχει το γεγονός ότι η ισοτιμία αυτή προχωράει αγκομαχώντας βήμα βήμα. Η ιστορία δεν είναι μαγεία».⁵¹ Άρα, «Επομένως ο μητροκεντρικός πολιτισμός δεν είναι καθαρό προϊόν της γυναικείας φύσης, αλλά μιας ανθρώπινης προόδου, μιας συμφιλίωσης, όσο είναι εφικτό, μεταξύ του άντρα και της γυναίκας, δηλαδή μιας άρσης των ανταγωνιστικών σχέσεων. Αν λοιπόν ο φεμινισμός εκδηλώνεται ως ανταγωνιστικό κίνημα προς τα ανδρικά προνόμια, βρίσκεται τοποθετημένος σε επισφαλή βάση, ανεξάρτητα από τις μύριες όσες κοινωνικές κατακτήσεις. Στην προκειμένη περίπτωση, θα έλεγα ότι ο Freud από τη σκοπιά του πολύ σωστά επισημαίνει πως ο Χριστιανισμός ως θρησκεία του Υιού, και άρα μητροκεντρικός, αμβλύνει την πατρική κυριαρχικότητα».⁵²

Όμως, μέσα από το συλλογιστικό προβληματισμό του, ο Νίκος Ματσούκας διατηρεί πάντα την ιδανική ισορροπία, καθώς ομολογεί πως, «Φοβάμαι ότι και το πρόβλημα της ιερωσύνης των γυναικών στη Δύση σήμερα εμπλέχτηκε στις παραπάνω τάσεις του φεμινισμού. Από την άλλη μεριά πολλοί ορθόδοξοι θεολόγοι, αντιτιθέμενοι ριζικά στην ιερωσύνη των γυναικών, προσάγουν εσφαλμένα θεολογικά επιχειρήματα, ότι η Θεοτόκος δεν είχε ιερατικό αξίωμα και ότι ο Χριστός είναι

⁴⁶ Στο ίδιο.

⁴⁷ Στο ίδιο, σ. 7.

⁴⁸ Στο ίδιο, σ. 8.

⁴⁹ Στο ίδιο.

⁵⁰ Στο ίδιο, σσ. 8-9: «Ευτυχώς η θεμελιακή θέση της γυναίκας στην ιστορία της θείας οικονομίας μήτε αμαυρώθηκε μήτε κλονίστηκε από μιά παραφιλολογία και παραθεολογία περί προπατορικού αμαρτήματος, που ατυχώς ανθεί ως τις ημέρες μας, ακόμη και σε επιστημονικούς κύκλους».

⁵¹ Στο ίδιο, σ. 9.

⁵² Στο ίδιο, σ. 14.

άνδρας! Εδώ δεν θα αναλύσω τούτο το θέμα, γιατί εξάπαντος έχει μια αυτόνομη ιδιαιτερότητα. Μόνο θέλω να υπενθυμίσω λιγάκι το δόγμα της Χαλκηδόνας και τις συνέπειές του, και να το σκεφτούμε απλώς de lege lata δίκην νομικών. Για μας άντρας και γυναίκα, μ' όλα τα ανταγωνιστικά συμπαρομαρτούντα, διακρίνονται με βάση την ερωτικότητα και τη σεξουαλικότητα. Η ολοκλήρωση του καθενός βρίσκεται στην ενότητα και τη συμφιλίωση: τότε είμαστε, κατά το εφικτό, ολοκληρωμένοι άνθρωποι. Έτσι τίθεται το ερώτημα κατά το δόγμα της Χαλκηδόνας: με ποιά σημασία ο Χριστός είναι άνδρας; Φυσικά όχι με τούτη της ανταγωνιστικής σχέσης που απορρέει από την ερωτικότητα και τη σεξουαλικότητα. Κατά το δόγμα της Χαλκηδόνας στο Χριστό, ως τέλειο άνθρωπο, δεν στασιάζουν μήτε το ανδρικό μήτε το γυναικείο στοιχείο. Η τέλεια ανθρώπινη φύση δεν μπορεί να 'ναι μονάχα ανδρική, γιατί αν συνέβαινε τούτο, τότε θα ίσχυε και για τη γυναίκα η ρήση του Γρηγορίου Θεολόγου: "Τὸ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον" (PG 37, 181C-184A). Μη γένοιτο!».⁵³ Κι' όμως, «Ο Κλήμης Ρώμης αναφέρει ένα Άγραφο –που οι ερευνητές Zahn και Grenfel το θεωρούν αυθεντικό λόγο του Χριστού–, όπου η Σαλώμη ρωτά το Χριστό: "Πότε θα έλθει η βασιλεία του Θεού;". Ο Χριστός απαντά: "Όταν αφανίσετε το ντύμα της ντροπής, και όταν άντρας και γυναίκα γίνουν ένα". Για το Χριστό δεν θα μπορούσε κανείς να θέσει μήτε ανδροκρατικά μήτε γυναικοκρατικά κριτήρια. Κοντολογίς σε ό,τι αφορά την ιερωσύνη των γυναικών, καμιά δογματική απόφαση δεν την αποκλείει, παρά μόνο κανονική απαγόρευση και λόγοι κοινωνικού».⁵⁴

Έτσι, «Η Εύα της θεολογίας είναι η γυναίκα της ιστορίας. Η θεολογία δίνει έμφαση στα μητροκεντρικά στοιχεία έτσι κι αλλιώς. Με τούτα τα στοιχεία η ανθρωπότητα ανυψώνεται πνευματικά, όχι επειδή η γυναίκα μόνο έχει τις καταβολές μιας τέτοιας ανύψωσης, αλλά επειδή μιὰ συμφιλίωση στα όρια της μητροκεντρικότητας συντελεί στην ολοκλήρωση της πορευόμενης τελείωσης, όταν και όσο τούτο είναι εφικτό στην πορεία της κτίσης και της ιστορίας».⁵⁵ Επειδή, «Μιά εκκλησιολογία ή όποια επιβάλλει τήν ιερωσύνη ως ανδρικό δικαίωμα αρνείται κατ' αυτό τον τρόπο τόν Χριστό, ως πλήρη Θεό καί ως πλήρη άνθρωπο».⁵⁶ Κατά τον καθηγητή Πέτρο Βασιλειάδη, «Το αίτημα βέβαια της αποκατάστασης της ορατής ενότητας της Εκκλησίας δεν αποτελεί μόνον ιεραποστολική αναγκαιότητα, αλλά ύψιστη θεολογική και εκκλησιολογική επιταγή».⁵⁷ Έτσι, λοιπόν, κρίνεται ζωτικής σημασίας το γεγονός της εκκλησιαστικής ενότητας, ως της πολυπόθητης εκείνης ένωσης των πάντων στο πρόσωπο του Χριστού. Το ζητούμενο είναι η Εκκλησία να υπάρχει ως Σώμα Χριστού και ανθρώπων και όχι ως σύστημα. Ο ρόλος των λειτουργών της να είναι χαρισματικός και όχι εξουσιαστικός. Και κυρίως, να παύσουν να υπάρχουν οι μύθοι και τα στερεότυπα –τα εντέχνως και εσκεμμένως καλλιεργημένα–, μαζί με την ταυτόχρονη απενεχοποίηση της γυναικείας φύσης, της σωματικότητας και της ερωτικότητας. Και να γίνει επιτέλους η υπέρβαση. Ωστε να μείνει στο τέλος το κατεξοχήν πρόσωπο. Ο Χριστός. Η ένωση των πάντων.

⁵³ Στο ίδιο, σσ. 14-15.

⁵⁴ Στο ίδιο, σ. 15.

⁵⁵ Στο ίδιο.

⁵⁶ Χριστόφορου Αρβανίτη, *Η θρησκευσιολογική*, σ. 56. Επίσης, βλ. π. Αλεξάνδρου Σμέμαν, *Η χειροτονία των γυναικών. Η γυναίκα στην Εκκλησία και τον κόσμο*, περιοδικό *Σύναξη*, τεύχος 36^ο, Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1990, Αθήνα, σσ. 50-51: «Πολύ περισσότερο σ' αυτή την πραγματικότητα, στην οποία γίναμε μέτοχοι εδώ και τώρα όλοι –άνδρες και γυναίκες αδιάκριτα– είμαστε "βασιλείς και ιερείς", γιατί αυτή είναι η ουσιαστική *ιερωσύνη* της ανθρώπινης φύσης και κλίσης που αποκατέστησε ο Χριστός σε μας».

⁵⁷ Πέτρου Βασιλειάδη, *Οι προοπτικές του διαλόγου μεταξύ της Ορθόδοξης και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας*, από τον τόμο *Ορθόδοξη Θεολογία και οικουμενικός διάλογος*, Αθήνα 2005, σ. 196.

Ποια είναι, λοιπόν, η πρόταση του Νίκου Ματσούκα; Σίγουρα, πάντα δημιουργική και δυναμική καθώς, «Τέλος θα ήθελα μετριοφρόνως να κάνω μια υπόδειξη στους όποιους θεολόγους που προσάγουν τέτοια ή παρόμοια θεολογικά επιχειρήματα. Τίποτα δεν είναι πιο ισχυρό από τη μακραίωνη παράδοση και την πράξη της Εκκλησίας. Επομένως, Εκκλησία, ως σώμα και πλήρωμα αληθείας, εφόσον είναι πεπεισμένη ότι πρέπει η παράδοση αυτή να μείνει αναλλοίωτη, έχει όλη την άνεση να την κρατήσει, και διόλου δεν χρειάζεται τέτοιου είδους παραθεολογικά επιχειρήματα, που εξάπαντος μειώνουν τη γυναίκα ως μέλος του σώματος ή καλύτερα λυμαίνονται την ίδια τη χαρισματική κοινωνία αυτού του εκκλησιαστικού σώματος. Και τούτο συμβαίνει, επειδή σ' αυτή τη χαρισματική κοινωνία τα μέλη διαφέρουν μόνο κατά την ιδιαιτερότητα και τη δεκτικότητα, όμως *εν ουδενί κατ' ουδένα τρόπο ουδαμώς* κατά την *ισοτιμία* και την *ισότητα*. Άλλωστε η εξαίρεση της γυναίκας από την ιερωσύνη διόλου δεν μείωσε μήτε μειώνει τη χαρισματική ζωή της Εκκλησίας».⁵⁸

Σε τούτη την προοπτική, «Ωστόσο κανείς δεν επιτρέπεται να εφησυχάζει μπροστά σε τόσο ραγδαίες και εκρηκτικές αλλαγές των ιστορικών πραγμάτων. Κατά την προσωπική μου γνώμη, η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία αργά η γρήγορα θα υιοθετήσει την ιερωσύνη των γυναικών. Τι μέλλει να πράξει η Ορθοδοξία; Εκείνο που πρέπει να κάνει η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι να προετοιμάζεται όχι με τέτοια σαθρά και επιζήμια θεολογικά επιχειρήματα αλλά με την άρτια κοινωνική οργάνωση της ζωής της, όπου άνδρες και γυναίκες με πλήρη ισοτιμία και ισότητα να εργάζονται αναδεικνύοντας πλούσιους καρπούς χαρισματικής ζωής και καλλιεργώντας την παιδεία και τον πολιτισμό».⁵⁹ Επειδή το μέλλον κατακτάται μόνο με αγώνες και μέσα από τη δραματική πορεία του ανθρώπου μέσα στην Ιστορία.

---

⁵⁸ Νίκου Ματσούκα, *Η ιερωσύνη των γυναικών*, σ. 127.

⁵⁹ Στο ίδιο.